

Recerca **i acció!**

Evidències
que transformen
l'educació

Una estratègia local d'orientació, un requeriment imprescindible per a la lluita contra l'Abandonament Escolar Prematur

Gemma Latorre
Directora de l'Àrea de Projectes Educatius
i Orientació de D'EP Institut

**Una estratègia
local d'orientació,
un requeriment
imprescindible per
a la lluita contra
l'Abandonament
Escolar Prematur**

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE CIENCIA
E INNOVACIÓN

Con la colaboración de la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología -
Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades

© Fundació Bofill
fbofill@fbofill.cat
www.fundaciobofill.cat

Creiem que el coneixement s'ha de compartir.
Per això fem servir una llicència **Creative Commons
Reconeixement 4.0 Internacional (by)**, llevat
que en algun material indiquem el contrari.
Us animem a copiar, redistribuir, remesclar
o transformar i crear els continguts propis
d'aquesta publicació, per a qualsevol finalitat, inclosa
la comercial. Només us demanem que reconegueu
l'autoria de la creació original.

Eduevidències

Una estratègia local d'orientació, un requeriment imprescindible per a la lluita contra l'Abandonament Escolar Prematur

Els factors que propicien l'Abandonament Escolar Prematur són diversos i multidimensionals: els factors socials que tenen a veure amb la situació socioeconòmica de la persona, l'origen, la tipologia de família o el gènere; els factors **acadèmics**, vinculats a situacions d'absentisme, fracàs escolar, mecanismes de seguiment i orientació, així com el tractament de la diversitat entre d'altres; i, finalment, els factors **estructurals**, que fan referència a aspectes com la insuficiència de beques o suport econòmic, l'existència de sistemes d'orientació i acompanyament a l'acabar l'educació obligatòria, la rigidesa dels ensenyaments post obligatoris o l'estructura de la demanda del mercat de treball .

La Unió Europea (2020) estableix la necessitat de lluitar contra l'Abandonament Escolar Prematur (AEP) a través de polítiques que adoptin una aproximació holística i sistèmica. Es tracta de polítiques que abordin els diversos àmbits o dimensions de forma transversal (social, ocupació, educació, salut, joventut, ...) i ho facin enxarxant els diferents agents implicats (centres educatius, professionals, famílies, administracions, teixit productiu, ...).

El fenomen de l'AEP s'ha identificat com un desafiament prioritari, tal i com afirma la Diputació de Barcelona en el marc del Projecte Noves oportunitats educatives 4.10, especialment pels governs locals que valoren més enllà de la pèrdua de potencial social i econòmic del territori, el cost personal i familiar que implica. I en aquest sentit, cal tenir en compte que les institucions internacionals també assenyalen la correlació de l'AEP amb altres aspectes com la desocupació, l'exclusió social, la pobresa o els problemes de salut mental.

És des d'aquesta perspectiva que no només la implicació o participació puntual sinó la definició i el desplegament d'una estratègia local d'orientació esdevé un requeriment ineludible per a la lluita contra l'AEP.

En aquest sentit, es valora la idoneïtat i pertinença d'incorporar el concepte de "Ciutats Orientadores" (Amblàs, Oliveras i Segú, 2019) a la revisió del paper del món local en la lluita contra l'AEP. Tal i com els autors estableixen, es tracta d'aquelles ciutats que aconseguen:

- "Consolidar un model d'orientació acadèmica i professional, entès com a sistema integrat d'informació i orientació que enxarxi els serveis públics i privats, identificant i posant en valor les pràctiques de referència existents en el territori.
- Apoderar a la ciutadania en un major grau d'autonomia per a la construcció del seu projecte de vida i professional, per orientar els seus aprenentatges i maximitzar-ne les oportunitats.
- I fer realitat l'orientació al llarg de la vida, tenint en compte les edats, les transicions i els canvis formatius i laborals, les barreres estructurals, les etapes i seqüències de la trajectòria vital de cada persona."

Tanmateix, l'evidència de la necessitat i idoneïtat de disposar d'una estratègia local d'orientació conviu amb la identificació d'un conjunt de reptes als que els ens locals han de fer front, entre els quals, en destaquem:

- La disposició de dades per l'anàlisi i el dimensionament de l'AEP, que aporti coneixement del fenomen a nivell local i permeti ajustar els recursos econòmics, de persones, etc. necessaris.
- El disseny d'un sistema de detecció, derivació i intervenció coordinat i eficaç.
- La identificació de mecanismes i recursos per tal de garantir la traçabilitat dels i les joves, que faci possible una intervenció i seguiment personalitzat i ajustat a les diverses necessitats.
- La gestió de l'oferta educativa existent al territori (llistes d'espera per accedir als CFGM, manca d'oferta, rigidesa del sistema...), que requerirà incorporar una mirada més àmplia, que superi potser l'àmbit municipal, per tal de donar resposta a la demanda formativa dels i les joves.
- L'establiment d'una relació de col·laboració amb el sistema productiu, tot incorporant una mirada orientadora que aporti coneixement i estímuls als i les joves en el procés de construcció del seu Projecte de Vida i Professional. Acostar la realitat del mercat de treball (des de la identificació de les ocupacions més demandades fins a informació referent a la possible evolució del sector) als i les joves és una tasca important que els governs locals no poden fer sense la col·laboració del teixit productiu.
- La determinació de criteris de gestió dels recursos que es despleguen al territori des de diferents àmbits (ocupació, educació, joventut, altres agents...), per tal que generin el major impacte possible en la lluita contra l'AEP.

- L'assoliment d'un veritable treball en xarxa, que impliqui la definició d'un model d'orientació compartit, la creació d'un espai comú de presa de decisions i la implementació d'una estratègia local de finestra única per tal de garantir la continuïtat i l'accés al ventall d'itineraris formatius i a l'acompanyament i orientació.

Requeriments d'un model local d'orientació

Atenent als reptes i necessitats del món local, cal assenyalar 10 requeriments a assolir per part dels ens locals, per tal de disposar d'un model local d'orientació efectiu de lluita contra l'AEP:

1. Un sistema d'informació i gestió que permeti **traçabilitat i personalització** en la intervenció i seguiment dels i les joves. Es tracta doncs no només de la disposició d'eines o instruments que permetin la gestió de la informació, sinó d'una reflexió sobre els agents que intervenen, els espais i els processos de detecció, seguiment i gestió de la informació, etc.
2. Ha d'oferir un ventall de propostes que **integri els diferents subsistemes i agents** amb l'**objectiu** de:
 - Acompanyar, orientar i donar suport en les transicions.
 - Vetllar per la permanència en el sistema educatiu o bé, un cop s'ha produït l'abandonament, facilitar el retorn al mateix.
 - Capacitar per accedir al mercat de treball (reconeixement i validació de competències).
3. Que incorpori una **lògica de temps alineada amb el tipus de context** en el que s'intervé. En aquest sentit, des dels ens locals es qüestiona l'impacte i l'eficàcia de programes o projectes que contemplen períodes d'implementació breus, que no responen a la necessitat d'un acompanyament sostingut en el temps per tal de revertir la situació d'AEP en el col·lectiu de referència.
4. Ha de ser un **model que s'estructuri entorn a xarxes d'acompanyament a les transicions**, i per tant, que impliqui un treball transversal de tots els agents i la provisió de respostes educatives de qualitat i amb caràcter inclusiu. Cal assenyalar, però, que tot i posar el focus en els processos de transició, en els que es dona un major grau de vulnerabilitat per part dels i les joves, no poden obviar-se les polítiques de prevenció de l'AEP i per tant, la implementació d'estratègies d'orientació prèvies, fins i tot durant l'educació primària.

5. Ha de tenir en compte els **diferents agents orientadors**, incloses les famílies. Tenint en compte l'AEP com un fenomen multifactorial, és evident que l'aproximació a un model d'orientació efectiu que lluiti contra l'abandonament ha de contemplar la participació activa de tots els agents, que vagi més enllà de l'aula i per tant, inclogui, a més de l'àmbit educatiu (tutors/es, docents, ...), l'àmbit familiar, social, de lleure, esportiu, etc.
6. Ha de determinar **espais de diàleg permanents** amb tots els agents que integren el sistema educatiu (direcció de centres, EAPs, CRP, inspecció...), però no exclusivament. És necessari desplegar un veritable **treball en xarxa des d'una aproximació sociocomunitària**.

Respecte a aquesta qüestió, que esdevé un punt clau del model local d'orientació, cal assenyalar que en la realitat dels municipis es donen diferents nivells de construcció de la xarxa o estadis, atenent a la classificació de Rovere.

Tanmateix i des de la perspectiva d'una estratègia local d'orientació que lluiti contra l'AEP, l'objectiu de les xarxes locals d'orientació hauria d'ubicar-se en l'estadi 5, d'associació en xarxa, en la que els objectius i projectes siguin compartits per tots els agents i la confiança i el compromís esdevinguin valors a desenvolupar.

Així mateix, es proposa incloure, a més de la confiança i el compromís, un tercer concepte: La disposició a renunciar. Una renúncia vinculada a la notorietat d'institucions i entitats, a la resistència al canvi, a la opacitat d'informació. Es tracta doncs que tots els membres de la xarxa assumeixin la pertinença i la participació en un espai de treball conjunt que se centra en els objectius a assolir i en els i les joves als que cal donar una resposta efectiva.

Taula 1. **Nivells de construcció de la xarxa o estadis**

Nivells de construcció de la xarxa o estadis	Accions per impulsar	Valors que cal desenvolupar
Reconeixement	Destinats a reconèixer que l'altre existeix	Acceptació mútua
Coneixement	Coneixement del que l'altre és o fa	Interès mutu
Col·laboració	Prestar ajuda esporàdica	Reciprocitat
Cooperació	Compartir activitats i/o recursos	Solidaritat
Associació en xarxa	Compartir objectius i projectes	Confiança i compromís

Font: Mario Rovere (1999). Procés que segueixen els professionals a l'hora de crear una xarxa (citada a *Guia d'orientació per a l'atenció de casos amb metodologia de treball en xarxa*).

7. Les **propostes dels dispositius** per a la lluita contra l'AEP **han de connectar l'oferta formativa amb els interessos reals dels i les joves**. Escoltar la veu dels i les joves resulta imprescindible, tant per millorar l'efectivitat dels propis dispositius com per preservar una posició ètica de la pràctica professional.

Aquesta escolta, a més, cal fer-la des d'una perspectiva orientadora, que tingui present la necessitat d'estimular als i les joves per tal que obrin la mirada i identifiquin els seus interessos, a través de processos d'autoconeixement i d'exploració del món del treball.

En aquest sentit, l'OCDE (2020) assenyalava que els joves de 15 anys (en el cas d'Espanya, el 56,2% de les noies i el 49,4% dels nois) aspiren a desenvolupar una llista reduïda de 10 professions. Aquesta investigació posa de relleu, a més a més, que part d'aquestes professions corren el risc de desaparèixer en el futur o bé de veure's impactades per processos d'automatització, amb la incorporació de la tecnologia. Així mateix, els autors de l'estudi identifiquen en la manca de provisió d'orientació acadèmica i professional una de les causes principals que expliquen aquesta limitació en les aspiracions professionals dels i les joves.

8. Els **recursos i programes** que s'ofereixin han de ser **de qualitat** i han de tenir la **capacitat d'impactar en els i les joves**. La implementació d'un sistema de qualitat dels serveis d'orientació encara és una assignatura pendent. Tot i així, tant des de la recerca com des de les institucions internacionals ja existeixen iniciatives a l'entorn d'aquesta qüestió.

En aquest sentit, cal destacar la tasca de l'*European Lifelong Guidance Policy Network* (ELGPN). L'any 2011 aquesta organització ja va plantejar una proposta de paràmetres de qualitat amb un conjunt d'indicadors qualitatius i quantitatius que pretenen ser útils, tant des de la perspectiva de la pràctica professional com des de la perspectiva de la responsabilitat política i institucional. I en aquest mateix sentit, estableix (2015) com una de les 4 grans prioritats en l'orientació, la millora de l'accés als programes i serveis d'orientació i també la qualitat dels sistemes per garantir la millora dels processos orientadors així com les competències adequades dels i les professionals de l'orientació.

9. Que **aporti evidències** de l'impacte i assoliment d'objectius. La necessitat de mesurar els resultats dels projectes i programes que es duen a terme per tal de lluitar contra l'AEP és un aspecte compartit per part dels ens locals. Tanmateix, la fragilitat de la cultura d'avaluació i les dificultats en la implementació dels processos d'aquesta avaluació (manca de coneixement tècnic, de recursos i instruments, etc.) suposen barreres importants per a l'assoliment d'aquest requeriment.

I en aquest sentit, la formació i el suport tècnic des d'institucions supralocals pot esdevenir clau per tal de superar aquestes dificultats i garantir la disposició d'evidències de l'impacte de les intervencions envers a la reducció de l'AEP.

10. Ha de ser un **model que interpel·li als governs locals**. És evident que sense el compromís decidit dels i les representants polítics dels ens locals, el desplegament d'un model local d'orientació per a la lluita contra l'AEP no és possible. Un compromís polític que es tradueixi en una destinació adequada de recursos (econòmics, humans, temporals, ...) i l'estímul i garantia d'un treball conjunt de les diferents àrees dels ens locals (des d'educació, fins a promoció econòmica, joventut, serveis socials, esports, salut, etc.).

Bibliografia

Ajuntament de Barcelona (2020). Guia d'orientació per a l'atenció de casos amb metodologia de treball en xarxa

Amblàs, S., Oliveras, M. i Segú, J. Ll. (2019). L'orientació, un repte de país. A Riera, J. (Director), Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2018. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Cedefop, Comissió Europea, ETF, OCDE, OIT i UNESCO (2019). Investing in career guidance.

Consell de la Unió Europea (2011). Recomendación del consejo de 28 de junio de 2011 relativa a las políticas para reducir el abandono escolar prematuro.

ELGPN (2011). Políticas de orientación a lo largo de la vida: «Una tarea en marcha». Informe sobre el trabajo de la «Red Europea sobre Políticas de Orientación a lo largo de la vida», 2009–2010.

ELGPN (2014). The Evidence Base on Lifelong Guidance. A guide to key findings for effective policy and practice.

ELGPN (2015). A report on the work of the European lifelong guidance policy network 2007–15.

European Training Foundation (2020). International trends and innovation in career guidance.

Eurostat (2019). Assessment of the implementation of the 2011 Council Recommendation on policies to reduce early school leaving.

European Commission (2020). A whole school approach to tackling early school leaving Policy messages.

Fundació Catalunya Europa (2018) Abandonament Escolar Prematur i qualitat de Govern a les regions europees.

Hooley, T. (2014). The Evidence Base on Lifelong Guidance a guide to key findings for effective policy and practice. Elgpn.

Recerca **i acció!**

Evidències
que transformen
l'educació